

ЁҒОЧ ИДИШЛАР ТАРИХИ

Наманган вилоят тарихи ва маданияти давлат музейи илмий ходими

Х. Юлдашева

Ёғоч инсон ҳаётида қадимдан энг муҳим табиий ресурс ҳисобланган. Қадимги одамлар сув, овқат ва бошқа зарур буюмлар учун турли идишлар тайёрлашган.

Ёғочдан ясалган идишлар осон қайта ишланадиган ва узоқ муддат хизмат қиладиган материал сифатида қадрланган. Қадимги одамлар ёғоч идишларни тайёрлашда асосан қирув ва балғадан фойдаланган.

Саватлар, шиша ва қопқоқли контейнерлар, кичик қутилар овқат ва сувни сақлашда кенг қўлланган.

Идишлар турли ҳудудларда турлича шаклланган: Шимолий Европа содда ва қирувли, Осиё эса безакли ва санъатли усулларни афзал кўрган. Идишларнинг эстетик ва маданий аҳамияти ҳам катта эди.

Улар анъанавий маросимларда фойдаланилган, халқ ҳунармандчилиги ва эстетик таълимотни акс эттирган.

Ўрта асрларда ёғоч идишлар усталарнинг маҳорати ва ҳудуд анъаналарига боғлиқ равишда ривожланган.

Европа ва Осиёда турли турдаги идишлар тайёрланган: қопқоқли қутилар, саватлар, чўмичлар, кичик контейнерлар.

Европа қасрлари ва аҳолининг кундалик ҳаётида идишлар овқат ва сувни сақлаш, соя ва ҳимоя вазифасини бажарган.

Масалан, Германия ва Скандинавияда дуб ёғочидан қирувли идишлар ясалган, уларда мустаҳкамлик ва функция биринчи ўринда бўлган.

Осиёда эса, айниқса Япония ва Хитойда, идишлар эластик ва эстетик талабларга мос равишда тайёрланган. Идишлар нафақат кундалик ҳаёт учун, балки маданий ва диний маросимларда ҳам муҳим рол ўйаган.

Безаклар, нақшлар ва қопқоқлар устидаги услублар халқ ҳунармандчилигининг юксак кўриниши сифатида қаралган.

Европа: дуб ва кедр ёғочи, қирувли ва тегувли идишлар.

Германия ва Шимолий Европа энг содда ва мустаҳкам идишларни тайёрлаган.

Осиё: эвкалипт ва бамбукдан эластик ва юқори эстетик қадриятга эга идишлар. Япония ва Хитойда бу идишлар чай ва овқат маросимлари учун ишлатилган.

Африка: маҳаллий ёғоч турлари, қопқоқли сават ва идишлар.

Улар қишлоқ ва савдо ҳаётида муҳим ҳисобланган.

Ҳар бир ҳудудда идишлар шакл ва безаклари билан ажралиб туради. Масалан, Японияда чай идишлари майда деталлар ва ҳамвор шакл билан безатилган, Европа эса асосан функцияга эътибор қаратган. Африка эса қўл иши ва маҳаллий материаллардан кенг фойдаланиш билан ажралиб туради.

Индустриал ва замонавий даврда ёғоч идишлар.

Индустриал даврда ёғоч идишлар ишлаб чиқариш технологиялари сезиларли ўзгарган. Станоклар ва машина воситалари орқали маҳсулотлар тез ва бир хил шаклда тайёрланган. Бу эса маҳсулот ҳажмини оширган ва инсон меҳнатини енгиллаштирган.

Замонавий идишлар нафақат овқат ва сув сақлаш учун, балки интерьер ва эстетик мақсадларда ҳам ишлатилади. Улар экологик тоза материаллардан тайёрланади, шу билан бирга анъанавий услублар сақланади.

Ёғоч идишлар турли функцияларга эга: овқат ва сув сақлаш, хизмат ва безак вазифасини бажариш, маданий ва диний маросимларда иштирок этиш.

Маданий ва эстетик аҳамият

Ёғоч идишлар нафақат моддий, балки маданий мерос ҳам ҳисобланади.

Улар халқ ҳунармандчилиги, эстетик таълимот ва анъаналарни акс эттиради.

Қадимдан то замонавий давргача идишлар шакл ва услубда ривожланиб, маданий мерос сифатида сақланган.

Улар музейларда намойиш этилади, ҳунармандлар эса анъанавий услублар орқали янги маҳсулотлар яратадилар.

Идишларнинг эстетик қадрияти халқ урф-одатлари ва маданий тафаккурини акс эттиради. Турли ҳудудлардаги идишлар шакл, безак ва материал билан фарқланади, бу эса миллий ҳунармандчиликни ривожлантиради.

Экологик аҳамият

Ёғоч идишлар барқарор ресурс ҳисобланади.

Уларни тўғри фойдаланиш ва қайта ишлаш табиатни муҳофаза қилишга ёрдам беради.

Замонавий технологиялар орқали ёғочдан самарали фойдаланиш, чиқиндиларни камайтириш ва экологик тоза маҳсулотлар тайёрлаш мумкин. Шу тариқа идишлар нафақат кундалик ҳаётда, балки келажак авлод учун ҳам қадрли бўлади.

Идишларнинг қайта ишланиши, узоқ муддат фойдаланиши ва анъанавий услубларини сақлаб қолиши экологик ва маданий жиҳатдан муҳим ҳисобланади.

Ёғоч идишлар тарихи инсон ҳаёти билан узвий боғлиқ. Қадимдан то замонавий давргача идишлар овқат ва сув сақлаш, маданий ва эстетик қадриятлар учун ишлатилган. Ҳар бир даврда идишлар шакл ва услубда ривожланиб, маданий мерос сифатида сақланган. Замонавий технологиялар ва экологик қарашлар орқали ёғоч идишлар ҳаётимизда доимо муҳим аҳамиятга эга.

Фойдаланилган адабиётлар

1. Ахмедов, М. “Ўзбекистон ҳунармандчилиги тарихи”. Тошкент, 2010.
2. Каримов, Ш. “Ўрта асрлардаги ёғоч буюмлар ва идишлар”. Тошкент, 2015.
3. Рахимов, А. “Анъанавий ҳунармандчилик: идешлар ва саватлар”. Самарқанд, 2012.